

Komission tiedonanto Vihreän kehityksen ohjelman teollisuussuunnitelma: EU:n hiilineutraali teollisuus kehityksen kärkeen

Eduskuntatunnus

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Komissio julkaisi 1.2.2023 tiedonannon (KOM (2023) 62 lopullinen) vihreän kehityksen ohjelman teollisuussuunnitelma: EU:n hiilineutraali teollisuus kehityksen kärkeen. Samanaikaisesti komissio antoi elpymis- ja palautumissuunnitelmien REPowerEU-lukuja koskevat ohjeet ja aloitti jäsenmaiden kuulemisen valtiontukien tilapäisten kriisi- ja siirtymäpuitteiden tarkistamisesta.

Tiedonannoissa mainituista lainsäädäntöehdotuksista ja hankkeista muodostetaan Suomen kanta erikseen.

Suomen kanta

Suomen aiemmat kannat on määritelty muun muassa seuraavissa U-kirjelmissä ja E-kirjeissä: EU:n teollisuusstrategiasta E 43/2020 ja EJ 6/2021, EU:n paremmasta sääntelystä ja EU:n lainsäädännön täytäntöönpanosta E 64/2021 vp ja E 157/2022 vp, lupamennettelystä ja REPowerEU-suunnitelmasta E 68/2022 vp, standardeista E 28/2022 vp, kriittisten raaka-aineiden aloitteesta E 160/2022 vp, sähkömarkkinamallista E 159/2022 vp, vaihtoehtoisten polttoaineiden infrastruktuurista U 53/2021 vp, valtiontukipuitteet EU-se-lonteossa sekä E 166/2022 vp, EJ 12/2022 vp ja EJ 13/2023 vp, investointituesta verotuksen kautta E 31/2022 vp, valtiontukien ryhmäpoikkeusasetuksesta U 71/2021 vp, EU-rahoituksesta E 166/2022 vp, osaamisen teemavuodesta E137/2022 vp, kolmansista maista tulevista osajista E 111/2022 vp sekä kansainvälisen kaupan aloitteista E 31/2021 vp.

Suomi on sitoutunut edistämään yritysten ja toimialojen vihreää siirtymää osana hallitusohjelman ja ilmastolain mukaista tavoitetta saavuttaa hiilineutraalius vuonna 2035 ja tukee komission tavoitetta entisestään nopeuttaa vihreän ja digitaalisen siirtymän toteutumista.

Suomi jakaa komission käsityksen siitä, että Euroopan siirtyminen ilmastoneutraaliin talouteen on mahdollista toteuttaa Euroopan kilpailukykyä samalla vahvistaen.

Suomi korostaa kokonaisvaltaista tulokulmaa teollisuuden vihreään siirtymään ja jo olemassa olevien tukivälineiden tehokasta käyttöä. Teollisuuden hiilineutraalia siirtymää tukevien toimenpiteiden on tärkeää vahvistaa EU:n teollisuuden globaalia kilpailukykyä, osaamista, työllisyyttä, innovatiivisuutta ja sisämarkkinoiden toimivuutta. Yksittäisten aloitteiden vaikutusarvioinnin lisäksi tarvitaan eri aloitteiden ja toimenpiteiden yhteisvaikutusten huolellista arviointia.

Suomi tunnistaa tarpeen arvioida, miten EU:n kilpailukyky voidaan turvata ja investointien ja työpaikkojen valuminen EU:n ulkopuolelle välttää tilanteessa, jossa muut keskeiset toimijat, kuten Kiina ja Yhdysvallat, tukevat strategisilla aloilla toimivia yrityksiä ja tekevät näille aloille merkittäviä investointeja. Suomi katsoo, että reilu kilpailu, toimivat sisämarkkinat ja nykyisten EU-varojen tehokas käyttö ovat EU:n pitkän aikavälin kilpailukyvyn perusta ja avainasemassa nykyisten ja tulevien haasteiden ratkaisemisessa.

Suomi näkee tärkeäksi komission resurssitehokkuutta, kiertotaloutta ja hiilineutraalien, esimerkiksi biopohjaisten, korvaavien materiaalien kehittämistä edistävät toimenpiteet. Teollisuuden oikeudenmukainen vihreä siirtymä tarvitsee onnistuakseen myös digitaalisia ratkaisuja, joiden avulla voidaan esimerkiksi parantaa teollisten prosessien energiatehokkuutta.

Suomi pitää tärkeänä, että EU:n kilpailukykyä arvioidaan myös ennakoitavan ja mahdollisimman yksinkertaisen sääntely-ympäristön näkökulmasta. Vihreää siirtymää edistävän sääntelyn osalta on pyrittävä kunnianhimoisuuteen sekä luomaan yrityksille selkeä ja mahdollisimman vakaa investointi- ja toimintaympäristö. Annettujen ennakkotietojen perusteella Suomi toteaa, että hiilineutraalia teollisuutta koskevan säädöksen (Net-Zero Industry Act) toimenpiteiden kohdennusta, sisältöä ja vaikuttavuutta on arvioitava huolellisesti.

Suomi painottaa markkinaehtoista ja teknologianeutraalia lähestymistapaa, jossa markkinalle annetaan mahdollisuus hakea ilmasto- ja luontohaittojen vähentämiseen tehokkaita ratkaisuja. Ratkaisut voivat liittyä myös tehokkaampaan tai pienempään kulutukseen. Hiilineutraalin teollisuuden toteutumisen vaatima uudistuminen ja tulevaisuuden kilpailukyky edellyttävät investointeja uuteen teknologiaan sekä monipuolisten, sektorirajat ylittävien liiketoiminta- ja innovaatioekosysteemien kehittymiseen.

Suomi korostaa tarvetta huomioida kansalliset erityispiirteet asianmukaisella tavalla jättämällä jäsenvaltioille riittävästi liikkumavaraa lupamenettelyjen kehittämiseen ja nopeuttamiseen.

Suomi tukee tavoitetta vahvistaa EU:n roolia kansainvälisen tason standardoinnissa. Suomi tunnistaa kokeiluiden, pilotointien ja sääntelyn kokeilu-ympäristöjen merkityksen uusien teknologioiden kehittämisen ja käyttöönoton vauhdittajina, sekä julkisten hankintojen merkityksen vähähiilisten ja kiertotaloustuotteiden markkinoiden luomisessa.

Suomi pitää tärkeänä eurooppalaisten yritysverkostojen kehittymistä ja valtiorajat ylittävien yhteisten kehittämishankkeiden ja arvoketjujen muodostumista. On tärkeää hyödyntää jo olemassa olevia foorumeita, verkostoja ja toimenpiteitä, jotka edistävät innovatiivista, sektorirajat ylittävää yhteistyötä.

EU:n on varmistettava tehokas ja yhdenmukainen kilpailu- ja valtiontukisääntöjen täytäntöönpano, jotta elinkeinoelämälle voidaan turvata välttämätön toimintaympäristön ennakoitavuus ja tasapuolisuus. Suomi ei näe tarvetta EU:n valtiontukipolitiikan perustavan-

laatuselle muutokselle vastineena ajankohtaisiin Euroopan kilpailukykyyn liittyviin kysymyksiin. Mahdolliset ajalliset ja sisällöllisesti rajatut valtiontukisääntöjen muutokset tulisi tehdä tietoperustaisen analyysin ja vaikutusarviointien osoittamien tarpeiden perusteella. Suomi suhtautuu kriittisesti valtiontukisääntöjen joustavoittamiseen strategisten alojen tuotannollisten investointitukien osalta. Erityisen varauksellisesti Suomi suhtautuu ehdotukseen jäsenmaiden mahdollisuudesta korottaa niiden myöntämää tukea niin paljon, että se ylittää kolmannen maan myöntämän tuen tasolle (= tuen ”*matching*”).

Suomi näkee tärkeäksi, että Euroopalle yhteisesti tärkeiden hankkeiden (IPCEI) valmistelussa huomioidaan avoimuus ja laaja osallistumismahdollisuus sekä varmistetaan tulosten laaja vaikuttavuus. Euroopan kilpailukykyyn vahvistamisen kannalta on tärkeää, että myös pienet ja keskisuuret yritykset ovat mukana Euroopan laajuisissa yritysverkostoissa. IPCEI:n käyttöä on syytä harkita tapauskohtaisesti ja analysoida tarkkaan markkinapuutteet, joilla IPCEI:n käyttöä voi perustella. IPCEI-valmistelun läpinäkyvyyttä ja sujuvuutta on kehitettävä. Suomi ei toistaiseksi käytettävissä olevien tietojen perusteella näe hankkeiden arviointikriteereissä tarvetta muutoksiin, mutta tunnistaa komissionkin esiin nostaman työvoiman osaamisen kehittämisen merkityksen hankkeiden vaikuttavuudelle ja niiden tulosten leviämislle.

Suomen näkökulmasta EU:n aikaisen vaiheen syväteknologian (”*deep-tech*”) yrityksille tarjoamat rahoitusvaihtoehdot luovat kiinnostavia mahdollisuuksia osana teollisuus- ja innovaatiopolitiikan toimeenpanoa.

On tärkeää seurata, ettei julkinen rahoitus ja riskinjako muodostu markkinoilla liian suureksi ja häiritse yksityisten rahoitus- ja pääomamarkkinoiden toimintaa. Suomi ei näe nykyisessä tilanteessa tarvetta lisärahoitukselle tai kokonaan uusien EU-tason rahoitusvälineiden luomiselle. Suomi suhtautuu varauksellisesti investointitukien myöntämiseen verotuksen kautta. Innovaatorahastoa tulisi mahdollisuuksien mukaan kehittää teknologia-neutraalina rahoitusvälineenä.

Suomi pitää hyvänä unionin aktiivisia toimia nykyisiin ja tulevaisuuden haasteisiin vastaavan osaamisen varmistamiseksi sosiaalisesti oikeudenmukaisella tavalla. Suomi pitää hyvänä, että toimissa otetaan huomioon eri väestöryhmät ja toimialat laajasti. Teollisuuden vihreän kehityksen, hiilineutraaliuden ja digitalisaation saavuttamisessa osaamisen kehittäminen sekä koulutuksen ja tutkimuksen vahva yhteistyö ovat ensiarvoisen tärkeitä, ja näitä tulee tarkastella rinnakkain vihreän ja digisiirtymän ammatti- ja elinkeinorakentamiseen tuomien konkreettisten vaikutusten kanssa. Suomi pitää tarpeellisena kerätä tietoa vihreään kehitykseen tarvittavista ammattitaidoista. Haasteisiin tulee vastata työelämälähtöisesti ja laajassa yhteistyössä yhteiskunnan eri toimijoiden kanssa. Osaamisen teemavuoden tarjoamia kehittämismahdollisuuksia on tärkeä hyödyntää. Suomi korostaa erityisesti jatkuvan oppimisen mahdollisuuksia toisen asteen ammatillisen koulutuksen, korkeakoulutuksen sekä vapaan sivistystyön tarjoamassa täydennys- ja uudelleen kouluttautumisessa.

Suomi kannattaa lainsäädännöllisiä ja operatiivisia EU-tason toimia, jotka tähtäävät EU:n houkuttelevuuden lisäämiseen ja työvoiman kansainvälisen liikkuvuuden edistämiseen EU-alueelle ja osaajien pitämiseksi EU:ssa. Suomi pitää tärkeänä, että osaamisreservi (*EU Talent Pool*) on integroitavissa sekä toiminnallisesti että teknisesti kansallisiin ulkomaisen työvoiman rekrytoinnin ja työnvälityksen operaatioihin.

Suomi katsoo, että avoimella ja sääntöihin perustuvalla kaupalla on keskeinen rooli EU:n kilpailukykyyn turvaamisessa ja vihreän siirtymän tukemisessa. On tärkeää, että EU säilyy jatkossakin avoimena kansainväliselle kaupalle ja investoinneille. Samoin on tärkeää jatkaa pyrkimyksiä vahvistaa WTO:n roolia sääntöpohjaisen kauppajärjestelmän kehittämisessä. Mahdollisten uusien kauppapoliittisten aloitteiden ja hankkeiden osalta on tärkeää varmistaa, että ne osaltaan vahvistavat EU:n kilpailukykyä. Uusia aloitteita tulisi arvioida

laajemmassa kokonaisuudessa ottaen huomioon mahdolliset heijastusvaikutukset kaupan kansainvälisen sääntöjärjestelmän kehittämiseen ja WTO:n uudistamiseen.

EU:n vapaakauppasopimus- ja kumppanuusverkosto muodostaa tärkeän keinon vapauttaa kauppaa ja lujittaa suhteita sekä kehittää sääntelyä. EU:n tulee jatkossakin panostaa markkinoillepääsyyn ml. avaamalla uusia markkinoita sekä vahvistaa raaka-aineiden toimitusketjuja. Kumppanuuksia voidaan vahvistaa ja tuotantoketjuja monipuolistaa parhaassa tapauksessa myös uudentyypisillä yhteistyöaloitteilla. On tärkeää, että neuvottelut sopimukset saadaan toimeenpantua ja käynnissä olevat neuvottelut päätökseen.

Suomi pitää tärkeänä, että EU edistää kansainvälisessä kaupassa tasavertaisia toimintaedellytyksiä. Suomi tukee komission pyrkimyksiä puuttua eurooppalaisen teollisuuden kohtaamaan epäreiluun kilpailuun kaupan suojainstrumentteja käyttämällä tapauskohtaisesti silloin, kun edellytykset niiden käytölle täyttyvät.

EU:n tulisi tukea kestäväää ja vastuullista kehitystä kaupassa ja investoinneissa ja siten edistää kauppapolitiikan keinoin EU:n vihreän kehityksen ohjelmaa. On varmistettava, että EU:n kauppaa- ja investointipolitiikka tukee kestävään kehityksen tavoitteiden (Agenda 2030) ja ilmastotavoitteiden saavuttamista ja että EU:n kauppasopimuksissa otetaan riittävällä tavalla huomioon sopimusten vaikutukset ympäristöön, kestävään kehitykseen, tasa-arvoon sekä naisten, tyttöjen ja työntekijöiden oikeuksiin liittyviin kysymyksiin. Kauppasopimusten tulee osaltaan edistää yritysten yhteiskuntavastuun toteutumista.

Suomi toteaa, että komissiossa valmisteilla oleva vientiluottostrategiaa koskeva aloite on kiinnostava, mutta sen kokonaisarviointi edellyttää lisätietoja.

Pääasiallinen sisältö

Euroopan komissio julkaisi 1.2.2023 (KOM (2023) 62 lopullinen) tiedonannon vihreän kehityksen ohjelman teollisuussuunnitelma: EU:n hiilineutraali teollisuus kehityksen kärryyn. Komissio antoi samanaikaisesti liitteen, joka sisältää elpymis- ja palautumissuunnitelmien REPowerEU-lukuja koskevat ohjeet sekä aloitti jäsenmaiden kuulemisen valtiontukien tilapäisten kriisi- ja siirtymäpuitteiden tarkistamisesta.

Teollisuussuunnitelman tavoitteena on luoda suotuisa ympäristö, jotta voidaan lisätä Euroopan kunnianhimoisten ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi vaadittavien hiilineutraalien teknologioiden ja tuotteiden tuotantokapasiteettia EU:ssa. Tavoitteena on toimia nopeasti, kunnianhimoisesti ja päättäväisesti ja siten varmistaa EU:n teollisuuden johtava asema nopeasti kasvavalla hiilineutraalin teknologian alalla. Yrityksille ja työntekijöille tämä merkitsee sitä, että taidot muunnetaan laadukkaiksi työpaikoiksi ja innovaatiot saatetaan massatuotantoon yksinkertaisemman ja nopeamman sääntelykehityksen ansiosta. Rahoituksen parempi saatavuus mahdollistaa keskeisten puhtaan teknologian alojen nopean kasvun. Myös kolmannet maat ovat alkaneet tarttua hiilineutraalin teollisuuden mahdollisuuksiin. Kaupan ja kilpailun tulee olla reilua, ja Euroopan ja sen kumppaneiden on entistä enemmän torjuttava epäreiluja valtiontukia ja niiden markkinoita vääristäviä vaikutuksia.

Komission suunnitelma perustuu aiempiin aloitteisiin ja tukeutuu EU:n sisämarkkinoiden vahvuuksiin. Sillä täydennetään meneillään olevia Euroopan vihreän kehityksen ohjelman (Green Deal) ja RePowerEU-suunnitelman toimia.

Suunnitelma rakentuu neljän pilarin varaan: ennakoitava ja yksinkertaistettu sääntely-ympäristö, rahoituksen saannin nopeuttaminen, osaamisen lisääminen ja avoin kauppa häiriönsietokykyisten toimitusketjujen luomiseksi.

1. Ennakoitava ja yksinkertaistettu sääntely-ympäristö

EU on perinteisesti luottanut vahvaan säädösympäristöön liiketoiminnan edellytysten luomiseen, työntekijöiden laadukkaaseen työllistymiseen ja ympäristön korkeatasoiseen suojeluun. Tasapainoinen ja älykäs sääntely vaatii jatkuvaa huomiota, ja komissio arvioi kilpailukykytarkistuksen avulla, että sääntelyssä otetaan laajasti kilpailukykyvaikutukset huomioon ja vältetään tarpeetonta hallinnollista raskautta. Komissio antaa kevään 2023 aikana kolme uudistumistarpeeseen pohjautuvaa ehdotusta teollisuuden kilpailukykyyn lisäämiseksi.

Hiilineutraalia teollisuutta koskevassa säädöksessä (Net-Zero Act) määritellään ilmasto- ja ympäristötavoitteiden kannalta keskeiset teknologiat (kuten akut, tuulivoimalat, lämpöpumput, aurinkovoimalat, elektrolyysit sekä hiilen talteenotto ja –varastointitekniikat) ja esitetään sääntelykehys, joka soveltuu kapasiteetin nopeaan käyttöönottoon. Sektorikohtaisten analyysien perusteella asetetaan teollista kapasiteettia koskevat tavoitteet vuoteen 2030 mennessä, jotta varmistetaan, etteivät strategiset riippuvuudet tai rajat ylittävien arvoketjujen saatavuuskapeikat vaaranna vihreää siirtymää. Säädöksessä määritellään yksinkertaiset kriteerit strategisten, alueita ja valtioita yhdistävien hiilineutraalien arvoketjuprojektien tunnistamiseksi. Nämä projektit voisivat hyötyä nopeutetuista lupaprosesseista ja houkutella yksityistä ja julkista (kansallista ja EU-) rahoitusta.

Säädöksen avulla varmistetaan yksinkertaistetut ja nopeutetut lupamenettelyt määrittelemällä käsittelyn aikarajoja, vahvistamalla jäsenmaiden hallinnollista kapasiteettia sekä esittelemällä yhden luukun periaatteella koko hallinnollisen menettelyn ajan toimiva yhteyspiste investoijien ja teollisten sidosryhmien käyttöön.

Säädös sallisi komission pyytää eurooppalaisia standardeja, jotka edistävät keskeisten teknologioiden nopeaa käyttöönottoa. Edistääkseen uusien teknologioiden innovaatioita ja niihin liittyviä nopeita kokeiluja komissio arvioi mahdollisuutta perustaa sääntelyn hiekkalaatikko (*regulatory sandbox*). Tavoitteena on saattaa tuotteita nopeammin markkinoille. Komissio aikoo jatkaa testi-ympäristöjen rahoitusta.

Komissio aikoo kannustaa laajamittaista hiilineutraalien tuotteiden kysyntää julkisen sektorin toimin kuten julkisilla hankinnoilla, sekä myöntämällä helpotuksia ja kannustimia yrityksille ja loppukäyttäjille. Komissio määritteli hiilineutraaleille tuotteille kestävyysominaisuudet ja -vaatimukset hyödyntäen olemassa olevia säädöksiä ja EU-standardeja. Tavoitteena on edistää hiilineutraalien ratkaisujen ennustettavampaa ja yhdenmukaisempaa kysyntää, sekä antaa viranomaisille mahdollisuus kunnianhimoisten kestävyysvaatimusten asettamiseen.

Komissio ehdottaa kriittisiä raaka-aineita koskevaa säädöstä (Critical Raw Materials Act) varmistaakseen keskeisten teknologioiden tuotannolle olennaisten raaka-aineiden, kuten harvinaisten maametallien, riittävän saatavuuden. Tavoitteeseen pyritään vahvistamalla kansainvälistä sitoutumista, edistämällä kaivostoimintaa (tarvittaessa) sekä materiaalien käsittelyä ja kierrätystä. Toiminnan pitää täyttää korkeat ympäristönormit. Samalla jatketaan tutkimusta ja innovointia mm. materiaalien käytön vähentämiseksi ja biopohjaisten korvaavien aineiden kehittämiseksi.

Kun Venäjä otti energian sotatoimiensa välineeksi, havaittiin saatavuuden turvaamisen ja riippuvuuksien vähentämisen tärkeys. Energian korkea hinta ja toimitusketjujen häiriöt heikentävät yritysten kilpailukykyä erityisesti energiaintensiivisessä teollisuudessa. REPowerEU-suunnitelman mukaisesti on pystytty edistämään toimenpiteitä energian korkeisiin kustannuksiin vastaamiseksi ja kalliiden fossiilisten polttoaineiden korvaamiseksi halvemmilla uusiutuvilla energianlähteillä. Parhaillaan on käynnissä kuuleminen sähkömark-

kinoiden rakenneuudistuksesta, jonka komissio aikoo esitellä maaliskuussa 2023. Pitkäaikaiset hintasopimukset voisivat luoda ennustettavamman ja edullisempien uusiutuvan energian hintakehityksen, josta kaikki kuluttajat hyötyisivät. REPowerEU-suunnitelman mukaisesti teollisuuden kilpailukyvyyn parantaminen edellyttää teollisuusprosessien muutosta, uusiutuvan energian tuotannon massiivista nopeuttamista ja skaalaamista, energiatehokkuuden ja energiantarpeen vähentämisen vahvistamista sekä työvoiman uudelleen kouluttamista ja osaamisen parantamista.

Uusi EU:n akkualan sääntelykehys turvaa komission mukaan kilpailukykyiset ja kestävät arvoketjut akkujen tuotantoon, uudelleenkäyttöön ja kierrätykseen EU:ssa, ja on siten keskeinen osa EU:n vihreää siirtymää. Kestävien tuotteiden Ecodesign -asetus koskee jatkossa laajempaa tuotevalikoimaa ja laajemmilla kestävyysvaatimuksilla. Komissio näkee tärkeäksi, että kuluttajat voivat tehdä valintansa luotettavan tiedon pohjalta. Komissio aikoo esimerkiksi ehdottaa vuoden 2023 loppuun mennessä yhtenäistä energiamerkintää lämpöpumpuille, jotta käyttäjät voivat arvioida eri teknologioita.

Neljäntenä teemana komissio painottaa infrastruktuurin merkitystä. TEN-T-verkkojen täysimääräinen lataus- ja tankkausinfrastruktuuri, eurooppalaisen vetyverkon kehittäminen ja vahvistaminen sekä älykkäiden sähköverkkojen laajentaminen ja vahvistaminen edellyttävät suuria investointeja ja sääntelykehikon vahvistamista. Komissio kehottaa lainsäätäjiä hyväksymään vaihtoehtoisten polttoaineiden infrastruktuuria koskevan asetuksen (AFIR) mahdollisimman pian. Sähkö- ja vetyinfrastruktuurin kehittämiseksi ja vahvistamiseksi komissio tarkastelee Verkkojen Eurooppa –välineen (Connecting Europe Facility, CRF) resurssitarpeita ja käyttää uudistetun TEN-E-asetuksen koko soveltamisalaa nopeutukseen ratkaisevan (rajat ylittävän) infrastruktuurin suunnittelua, rahoittamista ja käyttöönottoa. Komissio harkitsee myös muita keinoja, mukaan lukien mahdolliset lainsäädäntötoimet, varmistaakseen, että jäsenvaltiot edistävät rajat ylittävää energiainfrastruktuuria niin, ettei strategisen infrastruktuurin käyttöönotto kohtuuttomasti viivästyisi.

Komission käsityksen mukaan vihreän kehityksen ohjelman teollisuussuunnitelma onnistuu kilpailukyvyyn vahvistamisessa, jos kaikki toimijat työskentelevät yhteisiä tavoitteita kohti. Vastikään perustetut Clean Tech Europe Platform ja Clean Energy Industrial Forum yhdessä muiden sidosryhmien kanssa tukevat suunnitelman toteutumista, koordinoivat toimia investointi- ja valmistustavoitteiden saavuttamiseksi ja edistävät yhteistyömahdollisuuksia.

2. Rahoituksen saannin nopeuttaminen

Teollisuussuunnitelman toisen pilarin tarkoituksena on nopeuttaa investointeja ja rahoitusta puhtaan teknologian tuotantoon EU:ssa. Julkinen rahoitus yhdessä Euroopan pääomamarkkinaunionin edistymisen kanssa voi vapauttaa merkittävän määrän vihreää siirtymää varten tarvittavaa yksityistä rahoitusta. Kilpailupolitiikan puitteissa komissio pyrkii takaamaan tasapuoliset toimintaedellytykset sisämarkkinoilla ja helpottamaan samalla jäsenvaltioiden mahdollisuuksia myöntää tarvittavaa tukea vihreän siirtymän vauhdittamiseksi. Tuen myöntämisen nopeuttamiseksi ja yksinkertaistamiseksi Euroopan komissio on kuullut (1. - 13.2.2023) EU-maita valtiontuen tilapäisten kriisi- ja siirtymäpuitteiden tarkistamisen yhteydessä ja lisäksi tarkistaa yleistä ryhmäpoikkeusasetusta vastaamaan paremmin vihreän kehityksen ohjelmaa nostamalla vihreiden investointien tuen ilmoituskynnysarvoja. Tämä auttaa muun muassa virtaviivaistamaan ja yksinkertaistamaan Euroopan yhteistä etua koskeviin tärkeisiin hankkeisiin liitännäisten (IPCEI-liitännäisten) hankkeiden hyväksymistä.

Komissio aikoo myös helpottaa olemassa olevien EU:n varojen käyttöä puhtaan teknologian innovoinnin, valmistuksen ja käyttöönoton rahoittamiseen. Lisäksi kartoitetaan keinoja lisätä yhteistä EU:n tason rahoitusta, jolla tuettaisiin investointeja hiilineutraalin teknologian valmistukseen. Tämä tuki perustuisi jatkuvaan investointitarpeiden arviointiin.

Lyhyellä aikavälillä komissio tarkastelee yhdessä EU-maiden kanssa REPowerEU-ohjelmaa, InvestEU-ohjelmaa ja innovaatorahastoa, jotta löydettäisiin siirtymäratkaisu tuen myöntämiseen nopeasti ja kohdennetusti. Keskipitkällä aikavälillä komissio aikoo antaa rakenteellisen ratkaisun investointitarpeisiin ehdottamalla Euroopan suvereniteettirahastoa monivuotisen rahoituskehityksen väliarvioinnin yhteydessä ennen kesää 2023.

Komissio on hyväksynyt elpymis- ja palautumissuunnitelmaa koskevat uudet ohjeet, joilla autetaan EU-maita saamaan REPowerEU-rahoitusta. Ohjeissa selostetaan nykyisten suunnitelmien muuttamisprosessi ja esitetään REPowerEU-lukujen laatimista koskevat säännöt.

3. Osaamisen lisääminen

Komissio nostaa tiedonannossaan vihreän kehityksen ohjelman teollisuussuunnitelman kolmanneksi pilariksi osaamisen.

Komissio korostaa, että vihreän siirtymän tulee olla ihmiskeskeinen ja osallistava, jotta luodaan laadukkaita työpaikkoja ja ketään ei jätetä jälkeen. Vuonna 2019 vihreän siirtymän työpaikkojen määrä oli 4,5 miljoonaa, kun vuonna 2000 vastaava luku oli vielä 3,2 miljoonaa. Komission mukaan vihreä siirtymä tulee vaatimaan uutta osaamista kaikilla tasoilla ja edellyttää työvoiman laaja-alaista osaamisen päivittämistä. Pelkästään akkuteollisuus arvioi tarvitsevänsä lisää 800 000 työntekijää vuoteen 2025 mennessä.

Tiedonannossa todetaan, että ensi vuosikymmenellä osaajista käydään kovaa kilpailua ja teollisuuden tuottavuus, eurooppalaisten yhteiskuntien vauraus sekä ilmastotavoitteiden saavuttaminen riippuvat kyvystä pitää kiinni ja houkutellessa työntekijöitä. Komission painottaa, että osaajien kysyntä on kriittinen kysymys ja että osaajien saaminen vihreiden sektoreiden aloille on erityisen tärkeää, koska näillä aloilla myös tuottavuus on korkeampi.

Tiedonannossa käydään lyhyesti läpi jo olemassa olevat politiikkatoimet vihreän ja digitaalisen siirtymän edellyttämän osaamisen edistämiseksi. EU-tasolla osaamista kehitetään erityisesti Euroopan osaamishojelman kautta, jolla on paljon yhtymäkohtia eurooppalaisen koulutusalueen kanssa. Osana EU:n osaamisagenda komissio pyrkii helpottamaan tutkintojen tunnustamista. Vastikään solmittuun eurooppalaiseen osaamissopimukseen on ilmoittautunut tähän mennessä yli 1000 jäsentä, ml. suuret monikansalliset yritykset, pk-yritykset, paikalliset kouluttajat ja kauppakamarit. Tuore tiedonanto osaajien hyödyntämisestä Euroopan alueilla tukee vihreään siirtymään tarvittavien taitojen hankkimista kaikilla EU-alueilla.

Jatkotyön osalta komissio nostaa esille käynnissä olevan Euroopan osaamisen teemavuoden, jonka puitteissa jäsenmaiden tulisi komission mukaan entistä kunnianhimoisemmin toimeenpanna EU-kehikon tarjoamia mahdollisuuksia, kuten pieniä osaamiskokonaisuuksia (microcredentials), henkilökohtaisia oppimistilejä, digitaalista osaamista sekä koulutussuosituksia.

Komissio pyrkii yhdessä jäsenmaiden kanssa asettamaan tavoitteita ja indikaattoreita, joilla seurataan taitojen ja työpaikkojen tarjontaa ja kysyntää vihreän siirtymän kannalta merkityksellisillä aloilla. Uusiutuvien energialähteiden alalla naisten osuus työvoimasta on

vain yksi kolmannes, joten komissio tunnistaa tässä mahdollisuuden osaamispotentiaalin hyödyntämiseen.

Käynnissä olevista hankkeista tiedonannossa mainitaan myös eurooppalainen yliopistostrategia, jota komissio tukee Erasmus+ -ohjelman kautta 1,1 miljardilla.

Osaajien houkuttelemiseksi EU:n ulkopuolelta komissio pitää esillä osaamisperusteista lähestymistapaa ja toteaa, että erityisesti matemaattisten aineiden opiskelijoita ja insinööriopiskelijoita tulisi houkutella Eurooppaan. Komissio ehdottaa EU:n osaajareservin (EU talent pool) perustamista painopistealoille kolmansien maiden kansalaisten pääsyn helpottamiseksi EU:n työmarkkinoille.

Komission asialistalla on myös uusiutuvan energia-alan osaamiskumppanuuksien perustaminen osaamissopimusten kehikossa (Pact for Skills) helmikuuhun 2023 mennessä. Lisäksi komission tavoitteena on lämpöpumppualan osaamiskumppanuuden perustaminen vuoden loppuun mennessä ja energiatehokkuuden osaamiskumppanuuden edistäminen.

Komissio aikoo ehdottaa hiilineutraaliutta edistäviä teollisuusakatemiaita ("net-zero industry academies"), joissa käytetään mallina akkuakatemiaita (European Battery Alliance Academy). Tarkoitus on keskittyä osaamisen lisäämiseen ja päivittämiseen vihreän siirtymän kannalta strategisilla teollisuudenaloilla, kuten raaka-aineissa, vety- ja aurinkoteknologioissa.

Komissio nostaa esille myös osaamisen validointia ja tunnustamista tukevan työn. Työntekijöiden osaamisen sovittamista työnantajien tarpeisiin voidaan helpottaa jäsenvaltioissa sekä myös kolmansista maista tulevien osaajien osalta työvoiman liikkuvuutta helpottavilla politiikkatoimilla. Komissio toteaa, että ihmiset oppivat monin eri tavoin muodollisten koulutusrakenteiden ulkopuolella ja komission tavoitteena on osana EU:n osaamisagenda (Skills agenda) helpottaa osaamisen validointia. Komission mukaan käsittelymenettelyjä voitaisiin nopeuttaa ja hallinnollista taakkaa vähentää tukemalla työnantajien ja koulutusten järjestäjien mahdollisuuksia todentaa osaamista.

Komissio pohtii edelleen, miten voidaan edistää "osaaminen- ensin"- lähestymistapa yhdistämällä todellinen osaaminen olemassa oleviin pätevyysvaatimuksiin EU-maiden liikuvien kansalaisten sekä kolmansien maiden kansalaisten hyödyksi.

Rahoituksen osalta komissio korostaa, että IPCEI-projekteissa yhden arviointiperusteen tulisi olla se, tarjoavatko projektit mahdollisuuksia työntekijöiden osaamisen kehittämiseen. Komissio ehdottaa myös yleisen ryhmäpoikkeusasetuksen pk-yritysten koulutustuen kustannuskaton nostamista kahdesta miljoonasta eurosta kolmeen miljoonaan euroon. Lisäksi komissio toteaa, että houkutellessaan investointeja koulutuksiin uusista nettonollateknologioista ja tuotantoprosesseista, se aikoo selvittää, voitaisiinko koulutusmenoja käsitellä yrityksissä investointina, ei kuluina tai toimintakustannuksina.

Lisäksi tiedonannossa painotetaan, että EU-rahoitusta on saatavilla sekä monivuotisen rahoituskehiksen ja NextGenerationEU:n puitteissa, jotka tukevat yhteensä 64,8 miljardilla eurolla osaamista, osaamisen päivittämistä ja osaamisen lisäämistä. Elpymis- ja palautumistukiväline on myös merkittävä rahoituksen lähde.

4. Avoin kauppa häiriönsietokykyisten toimitusketjujen luomiseksi

Neljännessä pilarissa keskitytään maailmanlaajuiseen yhteistyöhön ja kaupan valjastamiseen palvelemaan vihreää siirtymää reilun kilpailun ja avoimen kaupan periaatteiden mukaisesti EU:n kumppaneiden kanssa tehtyjen sitoumusten ja WTO:n työn pohjalta.

Komissio näkee, että EU on edelleen houkutteleva kohde maailmanlaajuisille investoinneille. Kriinkestävyyden kannalta kaupan tuomat tehokkuusedut sekä kolmansien maiden kanssa solmitut kumppanuudet ovat olleet keskeisiä. Samaan aikaan epäreilujen käytönten lisääntyminen on vaatinut EU:ta kehittämään uusia työkaluja ja panemaan osaltaan täytäntöön toimia tasapuolisten toimintaedellytysten säilyttämiseksi. Kaiken kaikkiaan tämä kuvastaa EU:n pyrkimystä kohti avointa strategista autonomiaa.

Komissio kehittää edelleen EU:n vapaakauppasopimusten verkostoa ja muita yhteistyömuotoja kumppaneidensa kanssa vihreän siirtymän tukemiseksi. Se kartoittaa myös mahdollisuutta perustaa kriittisten raaka-aineiden klubi ("Critical Raw Materials Club"), jossa kohtaisivat raaka-aineita kuluttavat ja niitä runsaasti tuottavat maat. Sen tuella varmistettaisiin maailmanlaajuinen tuotantovarmuus kilpailukykyisen ja monipuolisen teollisuuspuhjan avulla. Puhtaan teknologian/ hiilineutraalin teollisuuden kumppanuuksia ("Clean Tech/Net-Zero Industrial Partnerships") kehitetään, ja niillä viitoitetaan tietä maailmanlaajuiselle puhtaan energian siirtymälle.

Komissio aikoo kehittää vientiluottostrategiaa, johon kuuluvat EU:n vientiluottolaitos ja EU:n rahoitusvälineiden tehostettu koordinointi. Nämä toimet osaltaan edistäisivät kohe-reNSSia muiden keskeisten EU:n politiikkojen, kuten Green Deal ja Global Gateway –aloitteet, jotka sisältävät nollapäästöihin tähtääviä tavoitteita ja toimia.

Komissio tulee jatkamaan tuontisuojaainstrumenttien täyttä hyödyntämistä ja on valmis otamaan käyttöön kansainvälisen julkisten hankintojen instrumentin. Se aikoo myös suojella sisämarkkinoita epäterveeltä kaupalta puhtaan teknologian alalla ja käyttää välineitään varmistamaan, että ulkomaiset tuet eivät vääristä kilpailua sisämarkkinoilla puhtaan teknologian alalla.

Lisäksi komissio tarkastelee ulkomaisia investointeja koskevan EU:n seurantamekanismin toimintaa ja arvioi, miten sen tehokkuutta voisi parantaa vaarantamatta EU:n avoimuutta ulkomaisille investoinneille.

Käsittely Euroopan parlamentissa

Euroopan parlamentissa vastuuvaiokuntana toimii teollisuusvaiokunta (ITRE).

Kansallinen valmistelu

EU-8 kilpailukykyjaosto, kokous 17.2.2023, kirjallinen menettely 17. – 22.2.2023 ja kirjallinen menettely (suppea) 23. – 27.2.2023

EU-2 kauppapoliittinen jaosto, kirjallinen menettely 23.2. – 27.2.2023

EU-ministerivaiokunta 3.3.2023

Eduskuntakäsittely

Suuri vaiokunta

Asiakirjat

KOM (2023) 62 lopullinen

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Anita Silanterä TEM anita.silantera(a)gov.fi puh: 050 464 5366

Elina Johansson TEM elina.johansson(a)gov.fi puh: 050 301 4607

Olli Hyvärinen TEM olli.hyvarinen(a)gov.fi puh: 050 396 3619
Johanna Ala-Nikkola UM johanna.ala-nikkola(a)formin.fi puh: 0295 351 122
Mary-Anne Nojonen UM mary-anne.nojonen(a)formin.fi puh: 0295 351 494
Paula Laine-Nordström VNK paula.laine-nordstrom(a)gov.fi puh: 050 473 6823
Ulla-Jill Karlsson OKM ulla-jill.karlsson@gov.fi puh: 040 351 5868

VAHVA-tunnus

EU/453/2023